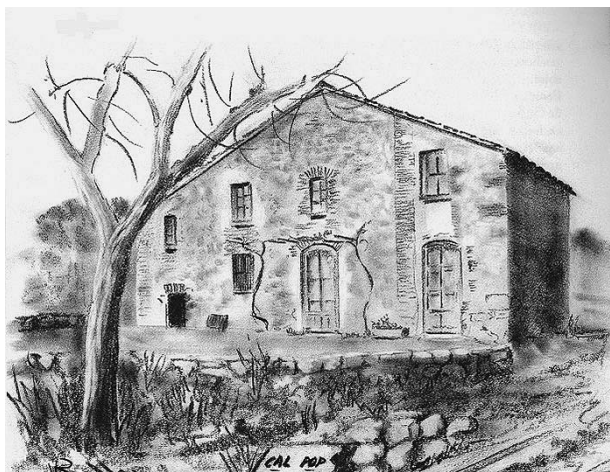

ELS FLABIOLS DELS POPS DE GASERANS

RAFEL MITJANS, TERESA SOLER

Mataró

Cal Pop és una masia de Gaserans (terme de Sant Feliu de Buixalleu) on visqueren durant molts anys els flabiolaires de la família Plademunt. Per aquesta raó, aquests músics eren coneguts pels *Nois del cal Pop* o pels *Pops de Gaserans*. Per gentilesa del senyor Domènec Plademunt Masseguer, aquest any per la Festa del Flabiol vam poder tenir exposats els flabiols que foren del seu avi i que ell ha conservat com una relíquia de família.

Cal Pop (Gaserans). Dibuix de Valentí Revilla Garcia.

Els Pops de Gaserans

Els Pops són una de les famílies de flabiolaires que s'estigueren a Gaserans en algun moment de la primera meitat del segle xx. Probablement s'hi refereixi el nom de *Germans de Gaserans*

amb què alguns testimonis de la zona identifiquen una cobla de flabiolaires.¹

Com que es desconeix si hi havia antecedents musicals a la família,² podem dir que els Pops foren, inicialment, els germans flabiolaires Jaume Plademunt Clos (abans de 1875-1957) i Pere Plademunt Clos (c. 1876-1956), que s'estaven a cal Pop del poble de Gaserans.

En Pere (*Peret de cal Pop*, *Pere Gros*) va romandre fadrí. En Jaume va tenir quatre fills: Lluís, Pere, Josep i Sidro. El gran, en Lluís, degué néixer cap a 1899;³ havia tocat el flabiol, però molt poc. Els seus germans Pere i Josep (*Pepito*) sí que s'hi havien dedicat; l'altre germà, en Sidro, no havia tocat mai.

En Joan Clapés explicava haver vist tres dels Pops tocant plegats, a veus, pel carnaval de Riells, cap a 1920; però en Domènec Plademunt, nascut el 1933, creu que s'ho devien deixar aviat, perquè ell no recorda haver-los sentit mai. De fet, el mateix Pops vells s'ho haurien deixat també abans del que en Domènec pugui recordar: ell sols havia vist son avi Jaume tocant «per ajudar en Borina de Massanes⁴ quan venia a Gaserans pel Tirabou, que hi tocaven el tirabou, l'espolsada i, després, ball del dia»; «a l'unclo Peret sols l'havia sentit per casa».

Malgrat que havíem tingut notícies d'haver-se trobat tots quatre junts, tocant, sembla clar que la formació ordinària eren dos flabiols o, algunes vegades, tres.

En Jaume feia de pagès, a cal Pop.

En Pere va fer de traginer durant la major part de la seva

1. No és segur, però: sembla que uns altres germans flabiolaires s'haurien estat a cal Rumbo, també de Gaserans. És clar que no eren els Clapés, que hi van néixer, perquè cap a 1917 la seva família en marxà per anar a Fogueres de Montsoriu i llavors encara no tocaven.

2. ¿Un parentiu amb els Estol-Clos? A més del cognom, tenen en comú la circumstància d'haver viscut (i alguns, nascut) a la Batllòria (terme de Sant Celoni).

3. El pare d'en Domènec Plademunt; tenia seixanta-set anys quan va morir, ara [2008] en fa més de quaranta-dos.

4. Martí Estol Clos (c. 1877-1965), *Borina de Massanes*, *Ametller de Massanes*, *Estol de Massanes*. Vg. MITJANS i SOLER (1993 : 51-58)

vida: recorria tota la Muntanya de Baix,⁵ cap a Sant Iscle, Arenys i Mataró; durant anys, havia anat cada dia al Born. Era un home d'una força física extraordinària —ell sol carregava una portadora de raïm dalt del carro— i d'un tarannà bonhomios i dreturer. Tenia també uns grans dots musicals; amb el flabiol, segons Domènec Plademunt, «feia el primer; d'això n'hi havia molt pocs i era molt apreciat». En Peret de cal Pop també tocava un instrument d'inxa,⁶ amb el qual fins «guanyava concursos».⁷

De les ocasions d'actuació dels Pops no en sabem gaire coses: havien tocat, evidentment, a Gaserans, «a l'església, ens les processons i en els balls [...] quan es cantaven els Goigs [*del Roser, de sant Isidre*], es feien les Caramelles, es ballava el Tirabou de Gaserans i tenien lloc les Cercaviles».⁸ Ja hem dit que en Joan Clapés els havia sentits tocar a Riells, cap a 1920. Tocaven també per la Muntanya de Baix i per alguns indrets de Marina. Havien acompanyat el ball de gitanes de Breda (i potser el de Sant Celoni). I, almenys el 1927, tocaren pels gegants a Sant Celoni. L'OCPC recollí la notícia que el 1928 «estaven en plena hegemonia».⁹ Sabem que no eren coneguts a la zona colomenca del Rodal d'Arbúcies, mentre que gaudiren d'una fama perdurable entre tots els que els havien sentits, d'Arbúcies a Sant Celoni; això fa pensar que, com altres flabiolaires de l'època, treballaven arreu fins a unes dues hores de camí de casa, i al llarg de la via del tren.

La fotografia de Sant Celoni (Corpus de 1927¹⁰) i les notícies proporcionades per Domènec Plademunt il·lustren una pràctica instrumental altrament desconeguda: un flabiol a dues mans

5. Les serres que separen el Maresme del Vallès i de la Selva.

6. En Domènec Plademunt en diu sempre «llengueta».

7. No hem aconseguit identificar l'instrument. Domènec Plademunt recorda que era tot de fusta, d'uns trenta centímetres, sense claus ni faixes metàl·liques, però amb bordons i una campana molt pronunciada; no sap pas, però, amb qui anava quan el tocava.

8. FUGAROLAS (2000 : 252).

9. OCPC-VIII, p. 230.

10. Segons LAGLERA (1998 : 187) i ABRIL i DEUMAL (1999 : 18-20). Els gegants haurien estat manllevats o llogats fora.

Sant Celoni, Corpus de 1927. Fotografia de Miquel Bellvehí Gerris.

(que fa el primer, aquí en Jaume Plademunt) i un altre amb bombo (que fa el segon, aquí l'Ametller de Massanes); el qui feia el primer no portava bombo.

La imatge, però, és curiosa per altres motius: els músics (en Jaume a dues mans i l'Ametller de Massanes amb flabiol i bom-

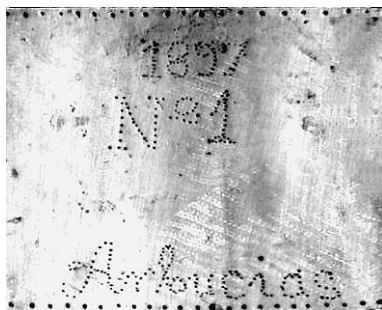
bo) es retraten amb els gegants, però els homes a l'esquerra de l'espectador són els altres tres Pops: els dos nois d'en Jaume i, més endarrera, grassonet i somrient, en Peret.¹¹ En Peret i tres d'altres porten canyes o vares primes: ¿hi eren com a cantaires de goigs?

La fotografia evidencia també que l'Ametller de Massanes solia formar amb els Pops, almenys en algunes ocasions, ja des de molt abans de la Guerra.

Els instruments dels Pops¹²

Els flabiols són cinc, dues parelles i un exemplar força diferent dels altres quatre. En Domènec Plademunt diu que aquests eren tots els flabiols que tenien. Cadascun dels músics tenia el seu bombo, que no s'han conservat, com tampoc les manetes. A cal Pop hi havia també l'instrument d'inxa que tocava en Peret.

Com tots els flabiols d'Arbúcies, cadascun dels cinc presenta singularitats de construcció o d'acabat; l'exemplar V, per exemple, mostra solucions poc comunes en la realització del pas de l'aire i de l'escut. Tanmateix, els flabiols de les dues parelles són de factura molt semblant. Pels anys dels músics (i la data gravada en un dels flabiols, signifiqui aquesta el que signifiqui), per certs detalls de fabricació i per les seves excel·lents prestacions, alguns d'aquests instruments, si no tots, haurien de ser

Flabiol IV, virolla central.

11. Les fonts santcelonines (LAGLERA i ABRIL) identifiquen altrament aquests personatges, però ens mereix més crèdit el testimoni de Domènec Plademunt el qual, d'altra banda, coincideix amb el de Joan Clapés.

12. Les fotografies d'aquest apartat són de Joan-Miquel Labrador, a qui agraïm l'ajut.

obra d'en *Crous de Lliors* (Francesc Vallicrosa Bové, 1860-1907), que fou el constructor d'Arbúcies més apreciat pels flabiolaires professionals del seu temps. L'exemplar parelló, tot i la identitat bàsica de solucions tècniques, sembla fet d'unes altres mans o, almenys, des d'una comprensió diferent de l'instrument.¹³

Descripció sumària

Els jocs dels Pops són una mostra tan representativa dels instruments d'Arbúcies que per ells mateixos bastarien per atestar l'existència d'una tradició constructiva plenament desenvolupada i singular.

Capplans, la forma del cos entre cònica i afuada, la fusta vermellosa, les tres grans virolles de llautó, els forats grossos i desiguals, el trencavents resolt sovint amb una làmina de metall, l'escut al forat del dit gros, i molts altres detalls, units a un so ple en tota l'extensió útil de l'instrument, configuren uns flabiols fàcilment identificables a primer cop d'ull.

La fusta vermellosa, que els forasters tendeixen a considerar ginjoler, és, segons els testimonis més autoritzats,¹⁴ *cama de bruc*, o sigui, treta dels troncs d'uns brucs gruixudíssims «que ja no se'n fan». D'aquestes comes (subproducte de l'extracció de soques per a pipes¹⁵) n'aprofitaven la part vermellosa més pro-

13. Si no és fet del mateix Crous, aquest flabiol podria ser obra de Francesc Garolera Mercader *el Noi* (1879-1935), un altre constructor d'Arbúcies conegut i que només feia «primeres» i «segones». Però se'ns fa difícil admetre que pugui ser contemporani dels altres i no anterior. Andreu Serra Callicó *Való* (c. 1882-1956, el darrer constructor d'Arbúcies), que s'hauria posat a fer flabiols cap a 1913, ja només fabricava «segones» perquè els altres no tenien sortida, almenys del record de flabiolaires com Joan Clapés (1907-2003) o Pere Tayedà (1911-1988).

14. En Quirze Perich, en Silvestre Masó, en Joan Clapés, les filles d'en Való Maria i Lola, etc.

15. Es veu que anaven aclarint els llucs de cada soca fins a deixar-ne només un, perquè la soca es fes més grossa. [Quim Mateu (Arbúcies), comunicació oral].

pera al cor i poc més; els anells que es veuen en algunes testes de flabiols asseguruen que, certament, havien de ser troncs d'almenys 15 cm de corona.

Les virolles són de planxa de llautó molt prima (0,2-0,3 mm).¹⁶ Amb una planxa semblant, potser un pèl més gruixuda, de llautó o d'aram, es feien alguns trencavents i l'escut que protegeix (i, sovint, empetiteix) el forat del dit gros.

Les virolles, habitualment, són tres: una que cobreix el cap fins a la finestra, una altra que va de l'arrencada del trencavents fins a sobre del forat del dit gros, i una tercera que passa entre els forats 2 i 3 i arriba fins baix (anomenada a vegades *camal*, *mitena* o *mitjó*). Les virolles són fetes de planxa blegada i tancada amb uns plecs característics, i assegurades al seu lloc per unes línies de punts, més o menys petits, repicats a les seves vores. S'ha de dir que aquesta tecnologia no és exclusiva dels flabiols, ni d'Arbúcies: hem vist instruments d'altres tradicions, i mànecs d'eines, envirollats així.

Alguns exemplars, com el d'en Vicenç Clapés que hi ha aquí a la Gabella, o un dels d'en Pere Ripoll, en lloc de la gran virolla de baix porten una sèrie d'anells, fets amb el mateix sistema i disposats entre els forats.

Segons Lluís Perereda, a banda evitar les esquerdes, aquest quasi recobriment de metall té la propietat de donar al so del flabiol una consistència que només amb fusta necessitaria uns gruixos de paret molt més pronunciats que els més de 3 mm que ja arriben a tenir en alguns llocs.

L'escut, generalment un retall de metall rectangular o romboïdal¹⁷ situat entre la virolla del mig i la de baix, se sobreposa al forat 1 per protegir-lo de l'ungla del dit gros. Sovint, el forat no hi està retallat, com és habitual en l'acabat inicial dels flabiols d'Arbúcies, sinó que queda empetitit per una concavitat que

16. Abans i tot de l'establiment de les indústries carrosseres a Arbúcies, hi havia a la vila una farga d'aram on els constructors podien fàcilment abastir-se de laminats com aquest. [Quim Mateu (Arbúcies), comunicació oral].

17. El flabiol V dels Pops és una excepció.

forma el mateix escut. En alguns exemplars, com el d'en Perich, l'escut ha estat eliminat, però hi queda un canut de metall per ajustar el forat.¹⁸

La planxa del trencavents (quan és resolt així) i la de l'escut se subjecten amb uns claus, normalment molt petits.

Un dels claus del trencavents.

La perforació interior és bàsicament cilíndrica, amb uns diàmetres que oscil·len entre 12 i 13 mm. Els caps són foradats amb broques un xic més petites. El pas de l'aire sol ser més ample que la perforació del cap, i es talla en el gruix del sostre; habitualment, els caps no es treballen en obert (el flabiol V dels Pops és una excepció). Les llengüetes són enformades (U o Ū) i d'una fusta potser diferent, però no gaire més clara ni tova que la del cos de l'instrument.

Les finestres són molt amples (9,5-11,5 mm) i altes (5-6 mm). El trencavents passa molt

fondo i s'eixampla a mesura que fuig de la finestra. Les galtes del trencavents són lleugerament inclinades. Sovint, el diàmetre exterior màxim del flabiol és precisament entre els indrets on arrenca el trencavents i on s'acaben les galtes; d'aquí l'aspecte afuat que tenen molts flabiols d'Arbúcies.

Sembla que l'acabat inicial dels flabiols d'Arbúcies és que els forats estiguin perfectament retallats a les virolles; de fet és així en la majoria dels exemplars que coneixem, per bé que els flabiols llargament tocats mostren, al volt dels forats, desgastaments pronunciats de les virolles i de la mateixa fusta. Tanma-

18. Aquests canuts (sovint, mitjos reblons de llautó) no traspassen mai a l'interior; no es tracta, doncs, de *trencasalives*.

teix, hi ha flabiols que han estat manipulats, generalment per augmentar-ne la mida d'alguns forats (normalment, pel llarg). Sovint, els flabiols que presenten modificacions han estat molt tocats, i el refrec de l'ús ha polit el volt dels forats de tal manera que, si no fossin allargassats, sovint no sabríem que hi hagués hagut una manipulació posterior al seu acabat; no és el cas dels dels Pops, perquè la rectificació dels forats forma un xamfrà a la fusta, clarament visible.

Es pot especular si aquestes modificacions les hi feien els propis flabiolaires (els constructors, potser, haurien pogut examplar els forats i deixar-los rodons i ben retallats), però, realment, ignorem en quin moment ni qui feia aquestes manipulacions: potser s'hi feien per afinar els flabiols de nou en nou, o potser per agermanar al màxim els instruments que havien de tocar plegats, o potser es tractava d'augmentar-ne el volum o altres prestacions sonores.

FLABIOL I

Flabiol d'Arbúcies, amb les tres virolles de llautó i el trencavents d'aram. És una mica més curt i apreciablement més gruixut que la majoria dels exemplars coneguts. Presenta algunes altres solucions tècniques diferents de les conegudes fins ara: la fusta és més marronosa que l'habitual (tot i que sembla, també, bruc), els plecs de les virolles tenen un acabat diferent i la virolla de la cama comença just per sobre del forat 1. Al davant de la virolla central hi ha un repicat, massa matusser per prendre'l per unes inicials; potser s'hi va fer per assegurar-la a lloc.

La tònica de l'instrument és **fa #**.¹⁹

Llargada: 212 mm.

Diàmetres exteriors: 25,3 mm (extrem del cap); 26 mm (arrencada del trencavents); 22,5 mm (peu).

Diàmetres interiors: ~12 mm (al nivell del forat 2); 12,5mm (a l'ull).

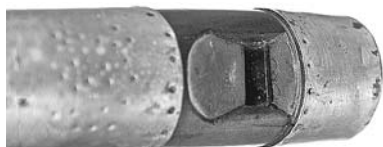
Gruix de parets al nivell del forat 2: ~5 mm.

Pas de l'aire: 2 × 12,6 mm (entrada); 0,9 × 12,5 mm (sortida).

Finestra: 5 mm (alçada) × 11 mm (amplada).

19. Aquí i en tot, el diapasó de referència és **la** ~ 440 Hz.

FLABIOL I

FLABIOL II

Flabiol d'Arbúcies, de la fusta vermellosa habitual (cama de bruc), amb les tres virolles característiques de llautó, el trencavents i l'escut del forat 1 d'aram. Els forats són esbocats pel llarg, sobretot 2, 3 i 4.

La tònica de l'instrument és **fa#**.

Llargada: 220 mm.

Diàmetres exteriors: 23,5 mm (extrem del cap); 24 mm (arrencada del trencavents); 19,7 / 20 mm (peu).

Diàmetres interiors: ~12,7 mm (al nivell del forat 2); 12,3 mm (a l'ull).

Gruix de parets al nivell del forat 2: ~2,8 mm.

Pas de l'aire: 1,5 × 12-10 mm (entrada); 11,2 mm (amplada sortida).

Finestra: 5,4 mm (alçada) × 9,5 mm (amplada).

FLABIOL III

Flabiol d'Arbúcies, de la fusta vermellosa habitual (cama de bruc), amb les tres virolles característiques, el trencavents i l'escut del forat 1 de llautó. Els forats són esbocats pel llarg, sobretot 3, 4 i 5.

La tònica de l'instrument és **fa #**.

Llargada: 223 mm.

Diàmetres exteriors: 24 mm (extrem del cap); 23 mm (arrencada del trencavents); 19,6 mm (peu).

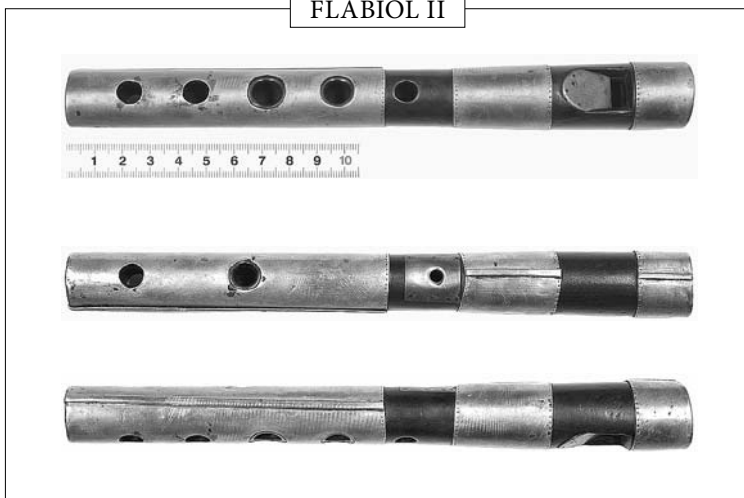
Diàmetres interiors: ~13,2 mm (al nivell del forat 2); 13 mm (a l'ull).

Gruix de parets al nivell del forat 2: ~3,2 mm.

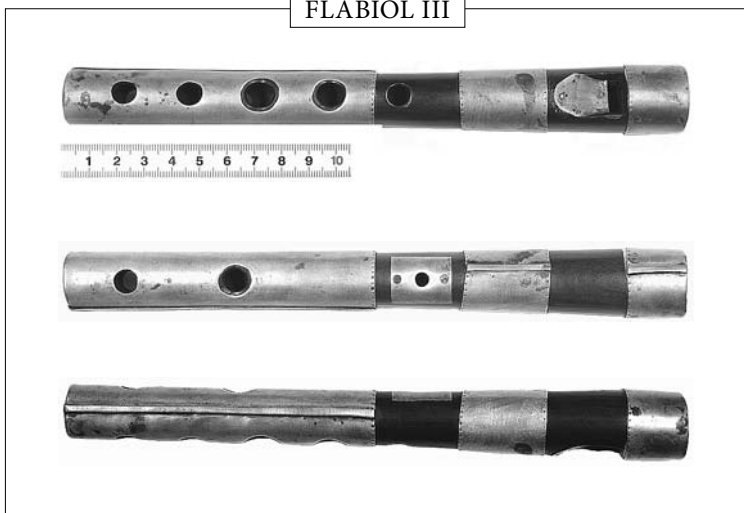
Pas de l'aire: 1,5 x 12,5 mm (entrada); 13 mm (amplada sortida).

Finestra: 5 mm (alçada) × 10 mm (amplada).

FLABIOL II

FLABIOL III

FLABIOL IV

Flabiol d'Arbúcies, de la fusta vermellosa habitual (cama de bruc); trencavents de fusta; les tres virolles característiques i l'escut del forat 1, de llautó. A la virolla central hi ha gravat, repicat amb punts, «1897 | N° 1 | Arbucias»; a la de la cama, fets igualment, unes estrelletes i uns traços com esses. Els forats són esbocats pel llarg, sobretot 3, 4 i 5.

La tònica de l'instrument és **fa**.

Llargada: 235 mm.

Diàmetres exteriors: 23,5 mm (extrem del cap); 23,7 mm (arrencada del trencavents); 19,8 mm (peu).

Diàmetres interiors: ~11,6 mm (al nivell del forat 2); 13,45 - 14 - 14,8 mm (a l'ull).

Gruix de parets al nivell del forat 2: ~4 mm.

Pas de l'aire: 2 × 12,7 mm (entrada); 11 mm (amplada sortida).

Finestra: 6 mm (alçada) × 10 mm (amplada).

FLABIOL V

Flabiol d'Arbúcies, de la fusta vermellosa habitual (cama de bruc), amb les tres virolles característiques, el trencavents i l'escut del forat 1 de llautó. L'escut té forma de mitja lluna; envolta un canó que empetiteix el forat 1 sense traspasar a dins. Els forats són esbocats pel llarg, sobretot 3, 4, 5 i 6. El sostre del pas de l'aire és una peça sobreposada.

La tònica de l'instrument és **fa**.

Llargada: 228 mm.

Diàmetres exteriors: 25,5 mm (extrem del cap); 24 mm (arrencada del trencavents); 19,5 mm (peu).

FLABIOL IV

FLABIOL V

Diàmetres interiors: ~13 mm (al nivell del forat 2); 10,5 mm (a l'ull).

Gruix de parets al nivell del forat 2: ~3,6 mm.

Pas de l'aire: 1 × 13,3 mm (entrada); 11 mm (amplada sortida).

Finestra: 6 mm (alçada) × 11,5 mm (amplada).

Afnació: escales i tipus; compatibilitat

Tots aquests flabiols fan una *escala*²⁰ molt semblant.²¹ En realitat, els de cada parella la fan pràcticament idèntica, i les dues parelles van pràcticament en paral·lel. Els dos flabiols de cadascuna de les parelles s'adiuen admirablement, és evident que van ser escollits (oi manipulats) a consciència per poder tocar ple-gats. La parella { II, III } està en **fa#**; la parella { IV, V }, en **fa**.

El parelló { I } s'adiu amb els flabiols II i III, però l'escala a una mà és lleugerament diferent: a dues mans, com ens ha estat dit que es tocava sempre, aquestes diferències pràcticament desapareixen.

A tots aquests flabiols, doncs, el FA (1, 2, 3, 4) sona en una posició intermitja entre el natural i el diesi, tant a l'octava greu com a l'aguda.

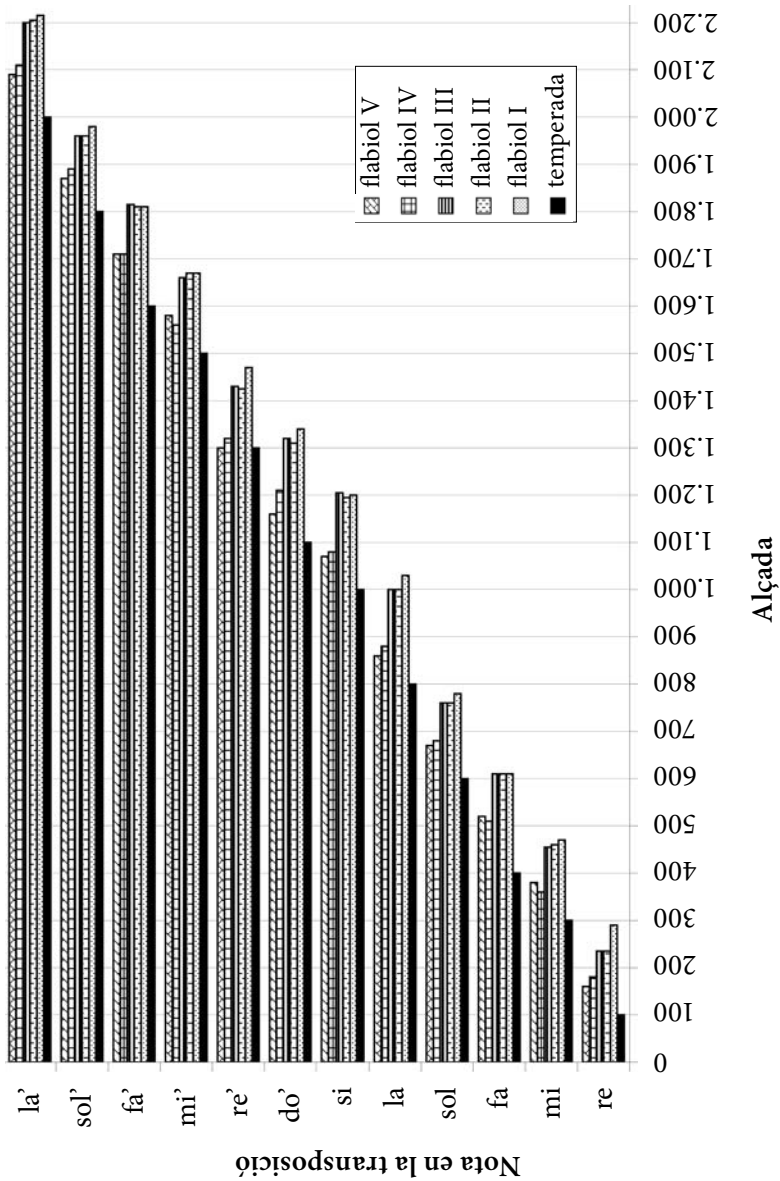
Prenent el SOL (1, 2, 3) com a nota central de referència, en tots aquests flabiols el LA és alt, digitat (1, 2, 4) i encara més si es digita (1, 2). El DO' queda lleugerament alt. El RE' queda baix si

20. Se'ns passarà la simplificació de parlar de *notes*, d'*escales* i de *tons* per anomenar el repartiment intervàlic dels sons produït per aquests flabiols.

Ens mantindrem en la convenció catalana que considera el flabiol un instrument transpositor, la tònica del qual sona en la posició DO (1, 4, 5) entre d'altres.

Escriurem en **minúscules negretes** els sons reals; en **MAJÚSCULES RODONES** el nom de la nota en la transposició habitual a Catalunya, que ens serveix també per anomenar les posicions de dits; quan calgui detallar aquestes darreres, donarem entre parèntesis els forats que es tapen en cadascuna.

21. Hem utilitzat les posicions més comunes entre el RE de baix de tot i el LA. Per al flabiol I, hem pres en consideració posicions a dues mans.

es fa amb una mà (4, 5); a dues mans ($\frac{1}{2}$, 2, 3, 4, 5, 6, 7), manté l'afinació relativa al SOL. El SI està a una distància de semitò respecte del DO en els flabiols II, III, IV, V; en el flabiol I, la distància és una mica més gran.

Interpretació d'aquest joc de flabiols

En Pere Tayeda, en Silvestre Masó i en Joan Clapés ens havien parlat de les tres menes de flabiols d'Arbúcies, els flabiols de primera, de segona i de tercera. Convé recordar que tots ens havien aclarit que les tres menes de flabiols no tenien res a veure amb les tres veus que els flabiolaires d'Arbúcies feien en determinades circumstàncies; de fet, els noms de les veus els deien sempre en masculí: el primer, el segon, el baix.²²

Certament, a partir de fons de museus, de col·leccions particulars i de mostraris de constructors, és ben coneguda l'existència de flabiols de diferents mides o afinacions que, en alguns casos, digiten de manera també diferent. Aquest devia ser també el cas dels flabiols d'Arbúcies, però fins avui tots els que havíem pogut examinar corresponien al model que ens digueren ser «de segona».

D'altra banda, uns flabiolaires que, en principi, no es movien de l'escala diatònica de l'instrument, haurien de trobar dificultats considerables per poder tocar alhora flabiols diferents. Tanmateix, les escasses informacions que obtinguérem aleshores del Rodal d'Arbúcies i d'algun altre lloc indicaven precisament el contrari.

El que vam treure de tot plegat ho publicàrem a *Músics de flabiol i bombo* (1993), però ens recava no haver arribat al fons de la qüestió. Avui, i gràcies al joc de flabiols dels Pops de Gaserans, tenim evidències de fets que, fins ara, eren només informacions orals sense prova documental, o hipòtesis.

22. Per evitar confusions quan no quedi clar pel context, escriurem entre cometes el nom femení del model de flabiol.

Primer, que en el joc hi ha tres models de flabiols d'Arbúcies, de llargades i gruixos diferents, repartits així: dos de llargs i prims {IV, V} dos de mitjans i prims {II, III}, i un de més curt i gruixut {I}.

La parella {IV, V} difícilment hauria pogut tocar amb els altres flabiols del joc. La parella {II, III} podria tocar amb el flabiol {I}, però, probablement, caldria que «moguessin els dits diferent», com ens havien dit en Joan Clapés i en Silvestre Masó.

La parella {IV, V} coincideix de mides i de resultats sonors amb el flabiol d'en Perich, amb dos dels dels Clapés, amb el d'en Silvestre Masó, amb el d'en Pere Ripoll... és a dir amb tots els que hom ens havia assegurat que «eren de segona». Això voldria dir que el «N° 1» que un d'ells porta gravat **no** significa «flabiol de primera».

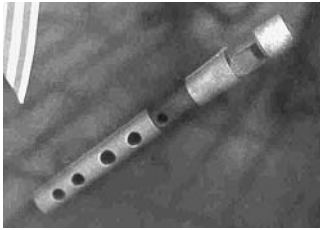
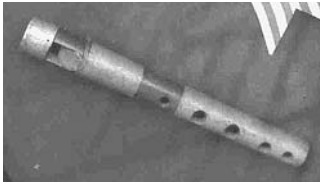
En tercer lloc, que el flabiol parelló {I} correspon exactament a la descripció que ens havia fet en Joan Clapés dels flabiols de primera: és «més gruixut» o «més gros que els altres», realment t'«hi escanyes bufant» però, en compensació, el resultat sonor és d'una potència impressionant.

Aquest flabiol, a partir d'ara, l'anomenarem *de primera*.

Els dos flabiols restants {II, III}, per tant, serien «de tercera». Però fugen de les descripcions que en teníem, segons les quals haurien de ser «amb els forats més petits» i sonar «molt fluix, que quasi no se sentien»: en aquest joc dels Pops, ni els forats són gaire més petits que els dels altres flabiols ni el volum de so queda gens per sota seu. Tanmateix, la col·lecció dels Pops ens permet d'interpretar l'únic flabiol «de tercera» que ens havia estat assenyalat clarament,²³ i que sols havíem pogut veure però no manipular;²⁴ de llargades, gruixos i mides de forats, el «segona» i el «tercera» d'en Josep Masó guarden la mateixa proporció que les dues parelles dels Pops. Per tant, podem afirmar

23. En Silvestre Masó ens havia explicat que «en Jepet [Josep Masó Puig] tenia un segona i un tercera, fets d'en Crous de Lliors». Vg. MITJANS i SOLER (1993: 49 i 71).

24. Els tenien col·locats en un marc-vitrina, d'on la poca qualitat de les fotografies.

Els flabiols de Josep Masó Puig.

que la parella restant dels Pops són «terceres», i matisar les notícies que ens havien arribat d'aquesta mena de flabiols: probablement, els Pops degueren ser dels darrers a tocar amb la formació {flabiol a dues mans [primer] + flabiol i bombo [segon]}, que sols en l'època d'activitat professional d'en Peret s'hauria fet encara amb un «primera» de primer i un «tercera» de segon. En Joan Clapés, autodidacta d'una generació més tard, va començar (en solitari) amb un «primera» que tenia uns forats grossíssims;²⁵ no és el cas del flabiol {I} dels Pops, cosa que ens indica una factura diferent de la qual, de moment, no hem trobat cap exemplar. Es poden, doncs, imaginar uns «terceres» de factura diferent dels localitzats fins avui, que tinguessin els forats apreciablement més petits i solessin poc.

Però ens caldrà també revisar el que havíem entès sobre si les diferents menes de flabiols d'Arbúcies se sentien més o menys.

La intensitat del so dels cinc flabiols dels Pops, mesurada amb un sonòmetre, és pràcticament la mateixa: aproximadament entre 88 i 98 Db.²⁶ Però és evident que el «primera» se sent molt més que els altres, i que els «terceres» tenen un so més prim que cap dels altres dos models. Un *so més prim*, que no vol dir tant *de poca intensitat* com *pobre* d'harmònics i d'altres qualitats del so.

25. Deia que «t'hi escanyaves, bufant» i, evidentment, se'l va treure a la que va poder i sempre més va tocar amb «segones».

26. Tant mesurant el mateix so (al voltant del **do**) com la mateixa posició de dits (SOL: 1, 2, 3). «Aproximadament», perquè uns instruments tan llargament desusats presenten poca estabilitat en el so.

Conclusions

– El joc de flabiols dels Pops prova l'existència dels tres tipus de flabiols d'Arbúcies, i l'ús de tots tres pels professionals, probablement en ocasions diferenciades. Això obre vies de connexió d'aquesta tradició constructiva amb altres.

– Quan els flabiolaires deien que un flabiol sonava més que un altre, no és que sonés necessàriament més fort sinó que tenia un so més ric; això té molt a veure amb el concepte d'*esperit d'un flabiol* de què parlaven sempre els flabiolaires d'Arbúcies.²⁷

– Malgrat tota la literatura que insisteix en el caràcter *desafinat* dels flabiols populars, la regularitat de les escales dels flabiols d'Arbúcies és aclaparadora; encara que no disposem de cap interpretació de per què utilitzaven aquestes i no unes altres escales, segur que no és casual: els flabiols dels Pops que, com alguns altres, foren manipulats a consciència, emeten la mateixa successió de sons que trobem en els exemplars intocats.

– No sols hi ha flabiols d'Arbúcies fets per ser tocats a dues mans, sinó que aquesta pràctica existí també al Rodal d'Arbúcies, i d'una manera diferent al que fins ara se'n coneixia, tant en matèria d'acoblament com de repartiment de les veus.

Voldríem acabar felicitant el senyor Domènec Plademunt per haver conservat aquest patrimoni, i agrair-li la confiança que ens ha fet i la paciència que ens ha tingut. És clar que calen estudiosos que la recullin, però la recuperació de qualsevol memòria popular és, abans de res, un gest cívic dels dipositaris dels records, i Domènec Plademunt n'ha donat un alt exemple. Moltes gràcies.

27. Vg. MITJANS i SOLER (1993 : 176, s. v. «veu»).

Bibliografia

- ABRIL, JOSEP M. i DEUMAL, JORDI (1999): *Els gegants de Sant Celoni*. Sant Celoni, Colla de Geganters i Grallers - Ajuntament.
- LAGLERA, ASCENSI (1998): *Gegants del Vallès Oriental*. [Granollers], Consell Comarcal del Vallès Oriental.
- FUGAROLAS MASÓ, JAUME (2000): *Gaserans, anys 50: tal com érem. Vida, treball i tradicions d'un poble de pagès*. Edició de Jaume Fugarolas Masó. Imprès a Palahí Arts Gràfiques (Girona) [ISBN 84-7706-052-5].
- MITJANS, RAFEL i SOLER, TERESA (1993): *Músics de flabiol i bombo. Els flabiolaires del rodal d'Arbúcies*. Barcelona, Alta Fulla.
- OCPC VIII (1998): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials*. Vol. VIII: «Memòries de missions de recerca per Joan Just - Josep Roma; Joan Amades; Baltasar Samper», a cura de Josep Massot i Muntaner. Barcelona, Edicions de l'Abadia de Montserrat.